

EL PRIMER PROJECTE EDUCATIU DEL COL·LEGI VALLEDEMIA

L'any 1855 el col·legi Valldemia obre les seves portes a la nostra ciutat i l'any següent edita el seu primer prospecte educatiu (amb el projecte educatiu, com diríem avui), ja que els seus fundadors són conscients de la importància que els pares amb fills en edat escolar, i la societat de l'època, coneguin els objectius del seu ensenyament. Aquest any, doncs, és prou significatiu, educativament parlant, ja que se celebren els cent cinquanta d'aquest document. És per aquest motiu, que voldríem donar a conèixer el seu contingut i alguns detalls remarcables i així sumar-nos, amb aquesta breu comunicació, a les efemèrides.

INTRODUCCIÓ

Com és de tots sabut, el Colegio de Cataluña-Valldemia¹ es funda a Mataró el 1855, com a centre privat seclar, de la mà d'Hermenegild Coll de Valldemia com a director, Pelegrí Ferrer com a vicedirector i inspector de l'acadèmia, Jaume Squella com a prefecte i Ramon Cuspinera com a segon prefecte. Tots ells, ja han exercit anteriorment la docència a Catalunya i a Cuba, i han ostentat diversos càrrecs directius en col·legis de prestigi i de gran renom.

Inicialment, el centre s'anomena Colegio de Cataluña, però el 1858 ja es coneix com a Valldemia, cognom del seu director. Està adreçat a alumnes de classe noble i benestant procedents de Catalunya, Espanya i l'estranger, i la seva construcció i organització es fa amb aquest objectiu, perquè cal que sigui digne per competir amb els centres on s'envien fins aquells moments els fills de les famílies més distingides. La religió hi té un pes molt important, perquè el director és eclesiàstic i els tres fundadors han cursat estudis per entrar a l'orde escolapi.

Fins al 1876 el col·legi està sota la direcció dels fundadors, però, en anar-se morint, es fan canvis i se cerca una solució al problema de la continuïtat que, a partir de 1888, passa a mans dels germans maristes.

La majoria d'informació que tenim procedeix de documentació elaborada pel mateix centre, en concret, dels prospectes de 1856, 1857 i 1861, de l'Arxiu Municipal de Mataró (AMM) i dels llibres d'acords i la premsa local de l'època (*Revista Mataronesa* i *Crònica Mataronesa*); i de l'Arxiu General Històric de la Universitat de Barcelona (AGHUB), concretament, les actes d'inspecció.

ANTECEDENTS DEL COLEGIO DE CATALUÑA

El Colegio de Cataluña és fruit de la voluntat de col·laboració i desenvolupament d'una tasca educativa conjunta d'Hermenegild Coll de Valldemia, Pelegrí Ferrer Buxó i Ramon Cuspinera Figueras, que els porta a fundar-lo a Mataró.

Hermenegild Coll de Valldemia Grau neix a Moià el 1810 i s'educa als escolapis de la seva vila. El 1826 pren els hàbits de l'orde i professa l'any següent, llavors ve a Mataró per seguir els tres cursos de filosofia, que inicia el 1828. Després passa a Balaguer per estudiar teologia escolàstica, i el 1834 és ordenat sacerdot, però el 1835 és exclaustat.²

Ramon Cuspinera Figueras neix a Moià el 1812, estudia als escolapis de Mataró i s'inicia per a l'ingrés a l'orde, però no arriba a professar. Pelegrí Ferrer Buxó neix a Sant Hipòlit de Voltregà el 1813 i als 8 anys ve a viure a Mataró, on té l'oncle patern; Pelegrí Ferrer Palmerola, estudia humanitats i llatinitat al col·legi de les Escoles Pies, i després fa el noviciat entre Balaguer, Sabadell i Mataró, però no arriba a professar a l'orde.³

Arran de la crema de convents i l'exclaustació de 1835, tots tres coincideixen a voler anar a Cuba, i hi marxen per fer-se càrrec de desenvolupar l'ensenyament a l'illa. Hermenegild Coll de Valldemia obre i dirigeix a Puerto Príncipe el col·legi d'humanitats Liceo Calasancio, amb un programa educatiu que inclou dibuix, ball, música vocal i instrumental amb piano i flauta i organitza uns brillants exàmens públics, després dirigeix el Col·legi de Santiago, funda i dirigeix un nou col·legi a la ciutat de l'Havana, i també viatja als Estats Units, on visita els seus col·legis.⁴ Pelegrí Ferrer i Ramon Cuspinera funden els col·legis calassancis de Puerto Príncipe i, més tard, de Santiago de Cuba, que tenen bons resultats educatius i prenen gran renom.⁵

El 1852, quan les circumstàncies polítiques i socials que els havien portat cap a Cuba han canviat i s'ha signat el Concordat amb la Santa Seu, Coll de Valldemia, Ferrer i Cuspinera decideixen tornar a la Península, on pensen aplicar tota l'experiència de les Antilles, tant en el vessant pedagògicodidàctic com de direcció de centres. Volen fundar un col·legi per als fills de classes benestants i dirigents, com els que funcionen a l'estranger, i dels quals, a Espanya, n'hi ha molt pocs. Es troben a Mataró perquè coincideixen diverses circumstàncies: l'oncle de Ferrer, Pelegrí Ferrer i Palmarola, hi té una finca amb casa i terrenys anomenats de mossèn Albas de més de 23.000 m² als afores i en poden disposar, la ciutat està en plena expansió, recentment s'ha construït el ferrocarril que la connecta amb Barcelona i té bon clima.⁶

INICIS I PRIMERS ANYS DEL COL·LEGI

Una vegada instal·lats a Mataró, i per iniciativa de Pelegrí Ferrer, amb l'estreta col·laboració d'Hermenegild Coll de Valldemia i Ramon Cuspinera, a poc a poc va prenent forma la idea d'obrir el col·legi. La direcció de l'escola i la redacció del

prospecte es posen a càrrec de Coll de Valldemia, i es projecta construir un edifici de nova planta, als terrenys de mossèn Albas, sota la direcció de l'arquitecte Jeroni Boada i la inspecció personal dels cofundadors.

Per fer realitat el col·legi, es fonamenten en l'experiència adquirida per tots els fundadors a Cuba, i en el fet que Coll de Valldemia coneix a fons l'educació als Estats Units. Ara volen saber com funcionen els millors col·legis europeus de renom. Per aquest motiu, Coll emprèn un viatge per Anglaterra, França, Bèlgica, Holanda i Alemanya. En aquests països observa l'emplaçament, la distribució, l'organització, el programa, etc. dels centres d'ensenyament, per tal d'incorporar les idees al seu projecte, que ja queden reflectides en els plànols de l'edifici i, posteriorment, en el prospecte.⁷

En tornar Coll de Valldemia del viatge, s'acaba de dissenyar l'edifici i el pati, i se n'inicia la construcció, que dura menys d'un any. Al mateix temps, els tres fundadors decideixen formar una societat i mancomunar els seus béns presents i futurs, tant mobles com immobles, els de la Península i també els d'ultramar, la qual cosa estableix les bases del que, a partir d'ara, serà la seva tasca comuna a Mataró. Des d'aleshores fixen la seva residència a la ciutat, ja que en aquests moments encara la tenen a l'illa de Cuba.⁸

Finalment, es concreta com a objectiu en la fundació del col·legi la formació dels fills de famílies de classes benestants, influents i nobles del país, i també de descendents d'espanyols per, així, no haver-los d'enviar a fora des de petits, ja que creuen que no els és bo ni en l'aspecte personal, perquè en molts casos no s'eduquen sota un criteri catòlic, ni se n'afavoreix la identificació amb la nació. El col·legi pretén destacar per tenir unes bases cristianes, representar una renovació escolar i ser un internat. Textualment, s'hi refereixen així:

«No sólo enseñar todos los ramos de primera y segunda clase, según el Plan de Estudios de la Nación, ilustrando perfectamente la inteligencia de los niños; sino también cultivar con esmero su corazón y sus modales por medio de la Religión, de la moralidad y de la educación física y social, con el fin de formarlos hombres religiosos, probos, sanos y cultos».⁹

La direcció del centre està a càrrec d'Hermenegild Coll de Valldemia, que té un Consell format al voltant del nucli dels tres fundadors i amb professors distingits. En el moment de la fundació, Pelegrí Ferrer n'és el sotsdirector i inspector encarregat de l'ensenyament, que també desenvolupa les funcions de director del centre quan Coll no hi és, Jaume Squella és el primer prefecte i Ramon Cuspinera el segon prefecte. Com a professors, seleccionen homes de vàlua provada i eminents en les diverses àrees, com veurem més endavant.

El recinte del col·legi té una superfície de 23.144 m² aproximadament, amb un gran pati i diversos edificis. El pati té una superfície de 17.363 m², amb un parc de 10.949 m² (que inclou un pòrtic de gimnàstica i un picador), un tarongerar de 3.303

m², un bosc de 2.120 m² i una plataforma de 991 m². Els edificis ocupen una superfície de 5.770 m², que corresponen a la planta de l'edifici de les classes i l'internat, de 1.545 m². La planta de la casa del director, amb biblioteca i museu, és de 917 m², i la casa del pagès, amb cotxera, quadres, etc. de 3.311 m². El col·legi està ubicat en un entorn saludable: als afores de la ciutat però molt a prop, envoltat de camps sembrats de vinyes i horta; i el fet que s'ubiqui a Mataró fa que sigui prop de la platja i la muntanya, i que estigui ben comunicat amb Barcelona, tant per carretera com per ferrocarril.

L'edifici del col·legi té dues plantes. A la planta baixa hi ha les classes (amb cadires i taules separades per a cada alumne), el teatre, els salons d'estudi, els laboratoris (amb material didàctic), el menjador (amb taules de marbre i vistes al jardí) i la capella; al pis, hi ha els dormitoris dels alumnes. Des d'un bon començament té totes les comoditats, entre les quals hi ha l'enllumenat a gas des de 1856, tot just iniciat el seu establiment a la ciutat en les cases benestants i les fàbriques.¹⁰

El 19 de juny de 1855 és la data en què podem considerar que es funda el col·legi, ja que és quan Pelegrí Ferrer informa l'Ajuntament que, junt amb Hermenegild Coll de Valldemia, establiran un centre d'ensenyament que anomenaran Colegio de Cataluña, sota l'advocació de la Candelera; en presenta els plànols i explica detalladament els seus objectius. Rep l'aprovació del Consistori, que és conscient que l'establiment reportarà beneficis a la ciutat.¹¹

L'octubre de 1855 s'inaugura el col·legi amb quaranta alumnes, i inicialment ocupen la casa destinada al director, que és annexa a l'edifici de nova construcció, que s'està acabant. Les classes que es fan són de primer ensenyament, de preparació i de comerç. El primer reglament ja està redactat, però no s'imprimeix fins a l'any següent, i d'aquest primer curs escolar no tenim més dades. Segons Muset, probablement aquest edifici ja existeix a la finca abans d'instal·lar el col·legi, perquè l'estructura exterior correspon a una casa rural del Maresme,¹² i quan està construït l'edifici principal passa a ser l'habitatge del director i també la biblioteca, l'arxiu, la secretaria i la infermeria.

El 1856, amb el col·legi ja en funcionament, es dona a conèixer mitjançant el reglament imprès, que es distribueix per poblacions de Catalunya i la resta d'Espanya per tal de captar els possibles alumnes procedents de les classes altes i dirigents. També arriben a mans d'espanyols residents a Cuba, a partir del renom que han adquirit els tres fundadors durant la llarga estada a l'illa.¹³

El 1857 s'inicien les classes de segon ensenyament i les de guarniment, i es converteix en el primer centre educatiu de la ciutat que té batxillerat. A partir de 1858 ja s'anomena Colegio de Valldemia¹⁴ i no de Cataluña, en reconeixement a la popularitat que té el seu director Hermenegild Coll de Valldemia. Aquest canvi es fa evident en els prospectes que s'editen: en els dos primers, dels anys 1856 i 1857, hi consta Colegio de Cataluña, mentre que en el de 1861 el nom ja ha canviat al de Valldemia.

Els esforços que fan els fundadors del col·legi per donar-lo a conèixer i la importància que té la divulgació de la seva empresa per tal que sigui un èxit, creiem que són dos dels elements que fan que, a hores d'ara, haguem pogut trobar-ne informació, encara que no tenim referències sobre la pràctica educativa concreta.

Aquest primer període de difusió del centre i primers anys, el considerarem acabat el 1861 amb l'edició del tercer prospecte. A partir de llavors, som partidaris que el col·legi entra en el seu període de consolidació, que és mereixedor d'un altre estudi més aprofundit.

ELS PRIMERS PROSPECTES DEL COL·LEGI

De 1855 a 1861 s'editen tres prospectes, corresponents als anys 1856, 1857 i 1861, que ens serveixen com a base per dibuixar la vida del col·legi en aquest període i que concreten una organització que es manté durant molts anys.

El primer porta el títol: *Prospecto del colegio de Cataluña situado junto a la ciudad de Mataró. Provincia de Barcelona bajo la advocación de Nstra. Sra. de la Luz. Director D. Hermenegildo Coll de Valdemía Pbro., Vice-director D. Pelegrín Ferrer.* Barcelona: Librería de D. Isidro Cerdá, 1856, i que és l'objecte de la nostra comunicació.

Tots tres tenen moltes similituds, tant en la forma com en els continguts, i a partir d'aquests prospectes podem extreure moltes dades que ens evidencien l'ensenyament que s'hi vol portar a terme. La diferència més remarcable és que en les dues primeres edicions el col·legi s'anomena Catalunya i el 1861 Valldemia, a més d'afegir-hi un apèndix amb la ressenya publicada per la premsa de Madrid.¹⁵

El prospecte té vint-i-dues pàgines i una làmina amb la imatge del col·legi. El text està dividit en dos apartats, clarament diferenciats:

- Introducció (de les pàgines 3 a la 16): amb els principis educatius en què es basa el col·legi, exposició de l'experiència educativa dels fundadors i desenvolupament de diversos punts clau en el desenvolupament i l'organització de l'ensenyament (instrucció i educació religioses, instrucció i educació morals, instrucció i educació literàries, educació física, educació social, advertències, el Consell del col·legi i, finalment, la part disciplinària).

- Reglament del personal del col·legi (de les pàgines 17 a la 22), dividit en set capítols i una conclusió final: les bases del col·legi, els deures del director, els deures de l'inspector, els deures dels prefectes, les obligacions dels sotsprefectes, els dels professors, els de la resta de dependents i les condicions d'admissió.

A partir de les dades que conté, en poden extreure els plantejaments pedagògicodidàctics i organitzatius del col·legi.

EL PRIMER PROSPECTE DE 1856: ELS PLANTEJAMENTS PEDAGOGICO-DIDÀCTICS I ORGANITZATIUS

Els continguts del document ens permeten d'apropar-nos als plantejaments docents del Colegio de Catalunya i la seva posada en pràctica. Per tal de facilitar-nos la seva interpretació, els agruparem atenent tres grans blocs: els objectius i les bases educatives, la pràctica educativa i els aspectes organitzatius.

Passem ara a veure els punts més rellevants:

Objectius i bases educatives

Generals:

- Ajudar la societat a retrobar, en la fe en Déu i la moralitat, les bases sobre les quals progressar, i fer-ho mitjançant l'educació, sobretot dels joves, com a base de la societat civil.

- Aconseguir una educació i instrucció completes dels alumnes de primer i segon ensenyament que els prepari per desenvolupar la professió que vulguin, i alhora vetllar per tots els aspectes possibles, tant religiosos com morals, intel·lectuals, físics o socials.

- Desenvolupar un ensenyament cristià, filosòfic i d'alta educació adreçat als alumnes de Catalunya, obert a nois de la resta d'Espanya i ultramar, dins del context nacional, i així els pares no hauran d'enviar els fills a educar-se a l'estranger.

Mètode d'ensenyament:

- És propi i basat en l'experiència, persuasiu i d'estímul a estar orgullós de l'educació.

- Està basat més en el raonament i l'enteniment que en la memòria (que s'exercita i il·lustra, però no es recarrega).

- En religió i moral és raonat i pràctic.

- En els coneixements humans és explicatiu i analític.

Instrucció i educació religioses:

- Per estudiar el Catecisme s'utilitza un mètode raonat, senzill i pràctic.

- S'instrueix els alumnes grans en el coneixement lògic de la història i de la doctrina de la Bíblia, a més de comprendre de la religió els dogmes, la història, la tradició i la moral.

Instrucció i educació morals:

- La moral és l'evangèlica.
- Els alumnes practiquen la moral en les seves relacions infantils.
- Es fan conferències morals (utilitzant paràboles) sobre l'amor a la veritat, al treball, a la justícia, a la compassió, a la misericòrdia, i sobre totes les virtuts.

Instrucció i educació literàries:

- Amb l'ensenyament es vol despertar la intel·ligència dels alumnes perquè es fixin en els objectes i raonin al màxim ells mateixos.

- Es pretén que els alumnes sobresurtin en les seves professions i, per tant, es vetlla especialment en el primer ensenyament l'excel·lència en la pronunciació, la lectura, la cal·ligrafia, el dibuix lineal, l'aritmètica, la geografia elemental, els elements bàsics del nostre idioma (el castellà), i l'ensenyament moral i literari.

- En el segon ensenyament, els alumnes es divideixen segons vulguin seguir la carrera comercial o les carreres científiques, civil, militar o eclesiàstica. Per seguir la carrera comercial hi ha matèries específiques d'economia, tenidoria de llibres, i estudi de diverses llengües estrangeres (francès, anglès, alemany i italià). Per a la resta de carreres, a més de les llengües estrangeres, també s'estudia llatí i grec i els diversos rams pertanyents a la filosofia. Es vetlla especialment per l'oratória com a element molt important en les relacions socials.

- Se segueixen els plans d'estudis oficials i, a més, es disposa de bons professors i de tots els aparells necessaris per desenvolupar totes les matèries: gabinet de física, museu d'història natural, jardí botànic, instruments matemàtics, etc.

- Es pretén aconseguir un ensenyament complet dels alumnes com a millor tresor que els pares poden donar als fills.

- Els cursos de filosofia del col·legi són vàlids a la universitat.

Educació física:

- Pretén exercitar les forces i ensinistrar els alumnes en els moviments, per fer-los àgils a l'hora de vèncer els obstacles de la natura, i aquest entrenament els servirà per vèncer els obstacles de la vida.

- Es posen tots els elements per fer possible l'expressió: enteniment sa en un cos sa.

- S'inclou en el pla d'ensenyament i es considera annexa a tota bona educació, perquè els avantatges que reporta són a l'abast de tothom.

- Es vetlla per tenir cura sobre els costums, treballar amb l'ajut de professors la gimnàstica (segons Amorós),¹⁶ l'equitació i la natació.

- Es desenvolupen exercicis forts que, fets amb prudència, confereixen destresa, agilitat, energia i, a més, afavoreixen la salut.

Educació social:

- És la part de l'educació que vetlla per la polidesa i el perfeccionament material de les persones; així, doncs, es té cura de les maneres, la netedat, la soltesa, etc. segons la manera de ser espanyola.

- Es treballen les regles d'urbanitat en totes les situacions i persones, com a mitjà per desenvolupar-la, i per realçar les bones maneres i els gestos s'utilitzen les representacions teatrals, tant en castellà com en idiomes estrangers, es fan classes de ball, i també ajuden la gimnàstica i l'equitació.

- Per completar l'educació dels alumnes també es desenvolupen programes de dibuix, pintura i música.

Disciplina:

- Es basa en la moralitat i l'honra; a vegades, però, cal corregir amb penes.

- Es creu en el zel i la vigilància preventius, en la paciència i la suavitat.

- S'aplica seguint un reglament interior, en el qual la pena principal és la negació de premis.

Avaluació:

- Cada dissabte es convoca un tribunal que valora la conducta de durant la setmana dels alumnes, i es premien segons les notes que consten en el llibre de registres i el número d'escuts que tenen.

- El sotsdirector és l'inspector de l'acadèmia, i inspecciona les classes vetllant tant pel contingut de les matèries com pel tracte personal; a més, porta un llibre de registre detallat de cada alumne, on consten totes les notes de la part literària i de conducta moral.

Pràctica educativa

En la publicació trobem detalls referents a:

- La divisió de l'ensenyament i el calendari escolar.
- El tracte dels professors i el personal del col·legi.

- L'educació religiosa.
- L'educació literària.
- L'educació física i la higiene.
- L'educació social i civil.
- La disciplina.

En aquest darrer apartat trobem aspectes, sobretot, referents a premis i càstigs i, en concret, trobem les següents directius:

- Hi ha un sistema de premis i càstigs, com si fos una casa de comerç amb un banc, que té escuts i bitllets. Tot i que el sistema pot semblar molt mercantilista, queda compensat per l'ensenyament moral i religió que reben els alumnes.

- Cada professor, a la seva classe, utilitza l'estímul més que el càstig: paga cada alumne per les coses que fa bé, ja sigui en l'aspecte literari o moral, i no dóna res quan es fa alguna cosa malament.

- Els alumnes que no avancen o es porten malament, se'ls avisa. Si persisteixen, es toca una campana perquè el conserge del col·legi, l'inspector o el prefecte se l'endugui de la classe, i això li costa 10 escuts.

- El banc del col·legi estimula la bona conducta i abona el 5% del capital obtingut durant la setmana. Els alumnes que arriben a 95 escuts, el banc els dóna un bitllet de 100 escuts, que serveix per ensenyar-lo a la família com a prova que han avançat.

- Cada dissabte al vespre els alumnes es presenten davant del tribunal del col·legi, format pel director, el sotsdirector, els professors i els prefectes, i compten el capital guanyat durant la setmana.

- El director, amb el resultat del tribunal, parla davant de tots els alumnes per felicitar els aplicats i avisar els que no ho han estat, però sovint els resultats són només bons.

- Els tres alumnes de cada secció que aconseguen el capital més gran, la setmana següent s'inscriuen en el quadre d'honor, que és a l'entrada de l'acadèmia, i ho comuniquen als pares. Els sis o vuit següents, s'inscriuen en el llibre d'honor.

- Els alumnes que figuren en el quadre o en el llibre d'honor, els dies festius surten a cavall amb el professor d'equitació, participen en les tertúlies i menjars al camp que organitza el director i, a més, tenen avantatges en el parc.

- Totes les seccions fixen un mínim que ha de tenir cada alumne, i el que no hi arriba no vesteix l'uniforme del col·legi l'endemà, que és diumenge, i és separat dels companys.

Aspectes organitzatius

En la publicació trobem detalls referents a:

- El personal del col·legi.
- Els membres del Consell del col·legi i el seu funcionament.
- Els deures del director.
- Els deures del sotsdirector i inspector de l'acadèmia.
- Els deures dels prefectes i sotsprefectes.
- Els deures dels professors.
- Els deures dels altres dependents (patges, conserge, vigilant de nit, etc.)
- Els alumnes.

Sobre els alumnes, ens concreta els següents aspectes:

Condicions d'admissió, honoraris i deures:

- Els alumnes han de tenir de 7 a 14 anys (ni més petits de 7 ni més grans de 14) i tots són pensionistes.

- Per ser admesos, han de presentar els certificats de tenir salut i estar vacunats.

- La pensió mensual és sempre la mateixa, independentment de l'edat i la instrucció que segueixin.

- Han d'abonar, només una vegada, 80 rals, que corresponen a l'escriptori, despeses de paper, plomes, tinta, cadira, palangana, got de taula i got de nit.

- La pensió és de 20 duros al mes, que s'abona per trimestres avançats i sense cap descompte per festes ni vacances. Aquesta pensió inclou el rentat, planxat i cura del vestit.

- Els alumnes que comencen un trimestre han de pagar-lo tot, excepte en cas de malaltia greu.

- Els pares han de pagar els llibres d'ensenyament, i en cas de malaltia les despeses de farmàcia i el metge.

- Els alumnes han de portar al col·legi els següents atuells marcats amb les inicials i el número que correspon a l'alumne (si no, no s'admet): llit de ferro de 9 pams de llarg i 4,5 pams d'ample (segons el model del col·legi), «gergón» de palla de blat de moro, matalàs, coixí, sis llençols, quatre fundes de coixí, dues mantes de llana, flassada de cotó, mosquitera de seda, sis camises de vestir, quatre camises de dormir, quatre gorres de dormir, uniforme del col·legi, dos vestits d'ús comú, quatre bruses que siguin clares, cinturó de gimnàstica, sis parells de mitjons, tres parells de sabates, quatre tovallons, una argolla de tovalló, sis tovalloles, coberts

de plata amb ganivet, necesser (amb pinta gruixuda i prima, tisores, raspall de la roba, raspall per al cap, raspall de dents), sac de nit.

- Si els alumnes no tenen família que visqui a Mataró o Barcelona, han de tenir un apoderat amb qui pugui parlar el col·legi en una d'aquestes ciutats.

Drets dels alumnes:

- Ser ensenyats, educats i tenir una manutenció sana i abundant.

- Seguir tots els rams de la instrucció literària, física i social a mesura que es fan grans i van avançant en coneixements, però aquest fet no representa un augment de la pensió mensual.

CONTEXT HISTORICOPEDAGÒGIC

L'obertura del Col·legi Valldemia a la ciutat es materialitza, com ja hem dit, després de la tornada a Mataró dels tres fundadors, però, a més, coincideixen en aquesta època diversos fets de transcendental importància per a la ciutat, que la fan progressar molt espectacularment i pren una gran rellevància en l'àmbit català. A la dècada dels quaranta es desenvolupa i consolida la indústria tèxtil amb la implantació dels vapors; el 1848 s'inaugura el tren de Barcelona a Mataró (que se suma a les bones comunicacions ja existents per mar i terra); la dècada dels cinquanta, a les drassanes es construeixen molts vaixells; la ciutat sofreix moltes baixes a causa del còlera de 1854, però l'any 1857 el cens de la població arriba als 16.595 habitants i se situa com a segona ciutat de la província després de Barcelona, gràcies a l'alt índex de natalitat i de corrents migratoris i, com a conseqüència, de l'auge de la indústria; s'introdueix l'enllumenat a gas el 1855, etc.¹⁷ En definitiva, Mataró és una de les ciutats més pròsperes de Catalunya.

En els seus inicis, el col·legi no s'obre per atendre les demandes educatives de la ciutat, com molt bé ens indica la dada que fins al 1888 només hi han assistit trenta-sis mataronins (que només representen el 3,2% del total), i ja per definició té una projecció d'àmbit català i espanyol. Per aquest motiu, la relació entre l'escola i Mataró no és tan estreta com en altres centres, però també cerca punts de contacte amb la vida ciutadana: participació en processons, actes de culte, notícies a la premsa, visites a l'hospital; participació dels seus mestres i directors en institucions, com l'Ateneu i altres, etc. I, en definitiva, el fet que els alumnes siguin d'arreu, potencia també que la ciutat es conegui en un àmbit més ampli, tant per les famílies dels mateixos alumnes com per les visites de personalitats que rep, i de ben segur que contribueix al fet que Mataró sigui considerada en el segle XIX notable pels seus establiments.¹⁸

Quan obre el Colegio de Cataluña el 1855, a la ciutat, la majoria dels **mataronins escolaritzats** van al Col·legi de Santa Anna dels pares escolapis, que compta amb

classes de primer ensenyament (gratuïtes o de pagament) i també de segon, però el batxillerat no el té complet fins al curs 1867-68. Si bé el centre havia comptat amb un internat, en fundar-se Valldemia no en té, i el reobre el 1857 adreçat a fills de famílies benestants de la ciutat i d'industrials, comerciants, negociants i algun noble, segons Vilá i Palá, però, no com a rival del Colegio de Cataluña, que està més adreçat a nobles i magnats. A més, sosté que hi ha una molt bona relació entre tots dos col·legis, fruit del fet que els fundadors són exescolapis; un exemple n'és que el 1867-68 hi ha l'intent d'incorporació de Valldemia a l'Escola Pia.¹⁹

A la ciutat, també hi ha centres privats seglars d'una certa envergadura, com són el de Joan B. Viza, que a partir de 1854 amplia l'anterior que ja regentava, i té com objectiu atendre fills de famílies més o menys benestants, però majoritàriament locals i dedicades al comerç o fabricants, o el Colegio Maratonés, que ofereix ensenyament elemental complet i superior, a més de comercial. No obstant això, els ensenyaments complementaris i equipaments que ofereix Valldemia són més complets (ja que d'aquesta manera pretén demostrar la seva excel·lència) i tots els alumnes fan música, dibuix, idiomes, gimnàstica, esgrima, teatre, etc.

D'altres nens escolaritzats a la ciutat són atesos en petites escoles regentades per un mestre i algun ajudant, en locals que sovint no tenen gaires condicions. El cas de les nenes, en tots els tipus d'ensenyament era molt més precari.

Quan l'escola obre el 1855 per al nivell primari, s'acull inicialment a la **lleï vigent** des de 1838, el *Plan de Instrucción primaria*, però tot seguit ho fa a la *Ley de Instrucción Pública* de 1857, impartint primer ensenyament en els graus elemental i superior. Quan el 1857 s'inicia el segon ensenyament, segueix el *Plan General de Estudios sobre Enseñanza Secundaria y Superior (Plan Pidal)* de 1845, però es va adaptant a les noves directrius i, ben aviat, aplica les marcades per la *Ley de Instrucción Pública de 1857* i els plans de 1858, 1861 i 1866. En concret, podem veure que s'aplica el *Plan de 1868* a partir del programa de matèries que ens relacionen els butlletins. Tots els estudis sempre tenen un bon gruix de matèries complementàries, pròpies d'establiments destinats a classes benestants i nobles, com ara els idiomes (inicialment amb francès, anglès, italià, alemany, llatí i grec), el dibuix en diferents especialitats, la música i l'educació física (inicialment amb gimnàstica, equitació i natació). A partir de 1855 s'ofereixen els estudis de preparació i comerç, i el 1868 s'inicien els estudis mercantils.

Pel que fa a l'**organització, objectius educatius, continguts curriculars i mètode educatiu**, que els fundadors es formin als escolapis té com a conseqüència que, en línies generals, segueixin l'esperit d'aquesta institució, i arriben a fer que l'ànima de l'educació siguin la religió i la pietat, sense descuidar l'harmonia general entre tots els coneixements. En els prospectes ja constatem que es decanten per una labor educadora propera a l'Església i no pas cap al laïcisme, que és més a prop de la secularització de l'ensenyament, i això en alguns moments els portarà a estar en desacord amb les directrius educatives, perquè romanen fidels a les tradicions educatives cristianes.²⁰

Valldemia, el podem considerar, també, un exemple de la identificació de l'ensenyament mitjà i classe mitja, dins el punt de vista dels moderats i conservadors que es consideren els dirigents i benestants, i que es decanten per un batxillerat humanista i clàssic amb la finalitat d'accedir a l'ensenyament universitari, però també està preocupat pel vessant pràctic de les diverses disciplines i es té en compte la possibilitat de seguir la carrera comercial, com a ciència aplicada, i per a la qual es poden seguir diverses matèries específiques.

Del **programa educatiu**, en destaca la importància que atorguen a la formació religiosa catòlica, així com l'educació social i física com a elements clau per aconseguir una educació diferenciada de la classe social a la qual pertanyen els alumnes. La inclusió de l'educació física, ja en els primers prospectes escolars per a primer ensenyament i segon, quan encara no forma part ni del programa de segon ensenyament, és un fet diferenciador respecte a la resta de col·legis, no ja locals sinó d'àmbit català i, fins i tot, espanyol, i té a veure amb la tradició dels *colleges* de la Gran Bretanya o les escoles de França i Alemanya que Coll de Valldemia ha visitat i que vindria a evidenciar que en aquest aspecte, entre d'altres, el col·legi funciona com els de l'estranger.

Els **professors** del col·legi tenen la titulació que els permet exercir com a docents (mestres d'ensenyament primari, llicenciats, enginyers, preveres). N'hi ha d'elevats en els diferents rams del saber i, en general, són professors amb experiència, que ja han exercit o exerceixen en altres centres; és el cas de Casimir Rosés, Pere Franquesa o, posteriorment, Terenci Thos i Codina, Josep M. Pellicer, Josep Robreño, etc.²¹

Els **alumnes** del col·legi són tots interns i comencen essent quaranta, però sabem que progressivament van augmentant, i del 1855 al 1888 en passen pel centre 1.111, dels quals només trenta-sis són de Mataró. Tots procedeixen de la classe benestant i dirigent (hisendats, industrials, capitalistes, comerciants, notaris, governants, etc.) i, sobretot, nobles de l'àmbit de Catalunya, la resta d'Espanya, Amèrica Llatina (majoritàriament de Cuba i Puerto Rico) i l'estranger, als quals s'afegeixen membres d'aquestes classes socials locals, que anteriorment enviaven els fills al Col·legi de Santa Anna dels Pares Escolapis. Dels primers anys, no tenim gaires dades dels alumnes notables, només sabem que hi assisteix el fill dels ducs de Montpensier i nebot de la reina Isabel durant dos cursos. A partir de 1861, quan s'inicia, al nostre parer, el període de consolidació del centre, entre els alumnes que provenen de famílies més influents trobem Antoni Brusi, Manuel Girona, Darius Romeu, Emili i Ernest de Sisternes o Josep Bofarull Palau (aquests darrers, membres de famílies influents mataronines).²²

Quan obre el Colegio de Cataluña, ja hi ha centres educatius seglars privats adreçats a les classes benestants burgeses i nobles, i en l'**àmbit català** existeix a Barcelona el Col·legi Carreras des de 1835, adreçat a la classe burgesa, on es poden seguir estudis de primer i segon ensenyament amb professors rellevants en molts camps. El 1865 també obrirà oficialment a Terrassa el Col·legi Terrassenc de primer

i segon ensenyament, per iniciativa d'un grup de ciutadans, dirigit per un prevere, i amb edifici propi; és aquest centre educatiu el que té més coincidències amb Valldemia: edifici als afores, amb alumnes interns i externs procedents de la vila, província o l'estranger, i que pertanyen majoritàriament a la classe noble i benestant. El 1869 Ignasi R. Miró fundarà un altre col·legi adreçat a la burgesia, amb classes de pàrvuls, ensenyament primari, segon ensenyament i cursos preparatoris per ingressar a la universitat, amb uns marcats trets confessionals. Valldemia s'inscriu en la línia d'aquests centres adreçats a la burgesia conservadora que, tot i ser seglars, tenen un marcat sentit religiós, i Monés arriba a considerar-lo com un dels establiments d'ensenyament religiós més prestigiosos de l'àmbit català.²³

CONCLUSIÓ

Valldemia té uns trets característics molt diferenciats de la resta de centres educatius locals del moment. Són d'especial rellevància l'organització, la definició dels objectius educatius, la publicació i difusió dels prospectes, els models en què s'inspira, la construcció d'un edifici amb totes les comoditats i material educatiu, només tenir alumnes en règim d'internat, etc. I que, en definitiva, són les bases sobre les quals es fonamenta la seva voluntat de destacar respecte dels altres centres, no només locals, sinó, fins i tot, catalans i espanyols, per tal de fer-se creditors de la confiança de les classes benestants, influents i nobles, perquè els encomanin l'educació dels fills en comptes d'enviar-los a l'estranger.

Un exemple molt clar de la voluntat de Valldemia d'evidenciar una excel·lència a nivell pedagògic i demostrar una gran preparació del seu equip directiu, és la redacció del primer prospecte, amb el projecte educatiu i el reglament, que s'imprimeix l'any després de l'obertura del centre, i on es fixen els objectius de la institució, es posen les bases de la pràctica educativa i es fixen els aspectes organitzatius que es mantindran, en essència, durant diverses dècades, a causa dels bons resultats obtinguts.

Montserrat Gurrera i Lluch

NOTES

- 1.- Hi ha diversa bibliografia al respecte, entre la qual destaca:
JUAN L. MORAL BARRIO, *Història viva. Maristes cent anys a Mataró*. Col·legi Maristes Valldemia (Mataró 1988). MARGARIDA MUSET ADEL, *El Colegio Valldemia de Mataró (1855-1888)*. Tesina. Universitat de Barcelona, Facultat de Pedagogia (Barcelona 1974). RAMON SALAS I OLIVERAS, *Mataró i l'ensenyament*. Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1962).
Hem optat per anomenar-lo Colegio de Cataluña-Valldemia perquè, inicialment, té el nom de Catalunya, i no és fins al cap de tres anys que es coneix per Valldemia. Així, en referir-nos als tres primers anys, l'anomenarem Colegio de Cataluña, mentre que per a la resta de casos serà el Colegio Valldemia (no posarem Colegio de Valldemia, perquè se'l coneix i anomena generalment sense la preposició *de*).
Pel que fa al nom propi Valldemia, utilitzem dues fórmules. D'una banda, Valldemia quan ens referim al cognom del director, que dóna nom al col·legi, perquè així és com consta en tots els documents oficials trobats i en la majoria dels quals hem consultat, a més, és el que perdura fins a l'actualitat. I, de l'altra, Valldemia per esmentar el prospecte de 1861 i el butlletí de l'escola, quan apareix amb el nom de *Boletín del Colegio de Valldemia*, o quan es fa referència a la bibliografia de l'època escrita en castellà.
També hem optat per posar sempre Valldemia, cognom del director, si bé en els butlletins de 1856 i 1857 figura com Valdemía.
- 2.- TERCENIO THOS I CODINA, *Necrología del eminente orador sagrado D. Hermenegildo Coll de Valldemia. Pbro., predicador de S.M., y director del colegio de su nombre en la ciudad de Mataró*. Imprenta Barcelonesa (Barcelona 1877), 6-14.
CLAUDIO VILÁ I PALÁ, *Escuelas Pías de Mataró: su historial pedagógico* (Salamanca 1972), 351.
- 3.- TERCENIO THOS I CODINA, *Biografía de D. Pelegrín Ferrer*. F. Horta (Mataró 1891), 6-11. *El Semanario de Mataró*, núm. 26, 20 de juny de 1891.
- 4.- MUSET ADEL, *El Colegio Valldemia*, 71.
- 5.- *Centenario del Colegio Valldemia 1856-1956*. Hermanos Maristas (Mataró 1956), 10-15.
Prospecto del Colegio de Cataluña situado junto a la ciudad de Mataró. Provincia de Barcelona bajo la adboación de Nstra. Sra. de la Luz. Director D. Hermenegildo Coll de Valdemía Pbro., vice-director D. Pelegrín Ferrer. Librería de D. Isidro Cerdá (Barcelona 1856), 15.
- 6.- TERRI, «La llumanera de Nova York», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 33 (Mataró, gener 1989).
El Semanario de Mataró, núm. 26, 20 de juny de 1891.
- 7.- *125 aniversario del Colegio Valldemia*. Copisteria Castellà (Mataró 1981).
VILÁ I PALÁ, *Escuelas Pías*, 45 i 491-496.
- 8.- AMM. N-Boyer. Acta notarial de Jacint Boyer Llauder, 23 de desembre de 1854.
- 9.- *Prospecto del Colegio de Cataluña situado junto a la ciudad de Mataró. Provincia de Barcelona bajo la adboación de Nstra. Sra. de la Luz. Director D. Hermenegildo Coll de Valdemía Pbro., vice-director D. Pelegrín Ferrer*. Librería de D. Isidro Cerdá (Barcelona 1856), 17.

- 10.- FRANCESC COSTA I OLLER, *Mataró liberal 1820-1856. La ciutat dels burgesos i proletaris*. Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1985), 32. AMM, AH-223-1.
- 11.- AMM. Acords municipals de 19 de juny de 1855.
- 12.- *Boletín del Colegio de Valldemía*, núm. 29, desembre del 1882. MUSET ADEL, *El Colegio Valldemia*, 45. *Diario de Barcelona*, 15 d'agost de 1855.
- 13.- THOS I CODINA, *Necrología*, 9-10.
- 14.- SALAS I OLIVERAS, *Mataró i l'ensenyament*, 33. VILÀ I PALÀ, *Escuelas Pías*, 493.
- 15.- *Prospecto del Colegio de Valldemía (antes de Cataluña) situado junto a la ciudad de Mataró, provincia de Barcelona bajo la advocación de Nuestra Sra. de la Luz. Director El Pbro. Doctor D. Hermenegildo Coll de Valldemía, Vice-director D. Pelegrín Ferrer, tercera edición*. Imprenta de José Abadal (Mataró 1861), 25-32.
- 16.- Francesc Amorós Ondeano (València, 1770 - París, 1848) és polític i educador. Se li encarrega la direcció del Real Instituto Pestalozziano de Madrid. Les seves idees són el principal punt de partença de l'anomenat «mètode francès» de gimnàstica, i és considerat com un dels fundadors de la gimnàstica moderna.
- 17.- COSTA I OLLER, *Mataró liberal*, 27-35. JOAQUIM LLOVET, *Mataró. Dels orígens de la vila a la ciutat contemporània*. Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 2000), 307-363. SALAS I OLIVERAS, *Mataró i l'ensenyament*, 35.
- 18.- MUSET ADEL, *El Colegio Valldemia*, 174-175.
- 19.- VILÀ I PALÀ, *Escuelas Pías*, 455-456, 479 i 494-495.
- 20.- RAYMOND CARR, *España 1808-1939*. Ariel (Barcelona 1970), 280. ISABEL GUTIÉRREZ ZULOAGA, *Historia de la educación*. Iter (Madrid 1960), 329. PIERRE JOBIT, *Les éducateurs de l'Espagne Contemporaine*. Boccard (París 1936), vol. 1, 17-19.
- 21.- AGHUB, 22/2/5/11 i 22/4/4/11. AMM. Acords municipals de 29 de juliol, 2 i 16 d'agost de 1869, 13 de novembre de 1870, 29 de setembre de 1871 i 28 d'agost de 1877. *Boletín de Convocatoria de inicio de curso de la Sociedad Mataronesa de Amigos de la Instrucción*. 10 setembre 1856. MORAL BARRIO, *Història Viva*, 75. SALAS I OLIVERAS, *Mataró i l'ensenyament*, 73. RAMON TARRÓS, *La problemàtica educativa al segle XIX i organització dels col·legis escolapis de Catalunya (1838-1904)*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona, Facultat de Pedagogia (Barcelona, setembre 1990), 666 i 690. VILÀ I PALÀ, *Escuelas Pías*, 424-425 i 769.
- 22.- Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró (=MASMM). Arxiu d'imatges. Àlbum Valldemia (1860-1863).
- 23.- *Colegio de primera y segunda enseñanza de Tarrasa. Reglamento*. Vda. Bassas (Barcelona 1867). JORDI MONÉS PUJOL-BUSQUETS, *El pensament escolar i la renovació pedagògica a Catalunya (1833-1938)*. Edicions la Magrama (Barcelona 1977), 69-71.

BIBLIOGRAFIA

- 125 aniversario del Colegio Valldemia*, Copisteria Castellà (Mataró 1981).
- Boletín de Convocatoria de inicio de curso de la Sociedad Mataronesa de Amigos de la Instrucción. 10 setiembre 1856.
- Centenario del Colegio Valldemia 1856-1956*, Hermanos Maristas (Mataró 1956).
- Colegio de primera y segunda enseñanza de Tarrasa. Reglamento*. Vda. Bassas (Barcelona 1867).
- CARR, Raymond. *España 1808-1939*, Ariel (Barcelona 1970).
- COSTA i OLLER, Francesc. *La premsa a Mataró 1820-1980*, Caixa d'estalvis Laietana (Mataró); Rafael Dalmau (Barcelona), 1982.
- *Mataró liberal 1820-1856. La ciutat dels burgesos i proletaris*. Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1985).
- CUSACHS CORREDOR, Manuel. «Col·legi de Valldemia 1855-1888. Dels inicis al seu traspàs als Germans Maristes», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 85 (Mataró, abril 2006).
- GUTIÉRREZ ZULOAGA, Isabel. *Historia de la educación*, Iter (Madrid 1960).
- JOBIT, Pierre. *Les éducateurs de l'Espagne Contemporaine*, vol. 1. Boccard (París 1936).
- LLOVET, Joaquim. *Mataró. Dels orígens de la vila a la ciutat contemporània*, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 2000).
- MONÉS PUJOL-BUSQUETS, Jordi. *El pensament escolar i la renovació pedagògica a Catalunya (1833-1938)*, Edicions la Magrana (Barcelona 1977).
- MORAL BARRIO, Juan L. *Història viva. Maristes cent anys a Mataró*. Mataró: Col·legi Maristes-Valldemia (Mataró 1988).
- MUSET ADEL, Margarida. *El Colegio Valldemia de Mataró (1855-1888)*. Tesina. Universitat de Barcelona, Facultat de Pedagogia (Barcelona 1974).
- Patronat Municipal de Cultura de Mataró, *Bloc mataroní. Una manera de fer història*. Alta Fulla (Barcelona 1990).
- Prospecto del colegio de Cataluña situado junto a la ciudad de Mataró. Provincia de Barcelona bajo la advocación de Nstra. Sra. de la Luz. Director D. Hermenegildo Coll de Valdemia Pbro., Vice-director D. Pelegrín Ferrer*. Librería de D. Isidro Cerdá (Barcelona 1856).
- Prospecto del colegio de Cataluña situado junto a la ciudad de Mataró. Provincia de Barcelona bajo la advocación de Nstra. Sra. de la Luz. Director D. Hermenegildo Coll de Valdemia Pbro., Vice-director D. Pelegrín Ferrer, segunda edición*. Imprenta de José Abadal (Mataró 1857).
- Prospecto del colegio de Valldemia (antes de Cataluña) situado junto a la ciudad de Mataró, Provincia de Barcelona bajo la advocación de Nuestra Sra. de la Luz. Director El Pbro. Doctor D. Hermenegildo Coll de Valldemia, Vice-director D. Pelegrín Ferrer, tercera edición*. Imprenta de José Abadal (Mataró 1861).

SALAS i OLIVERAS, Ramon. *Mataró i l'ensenyament*. Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1962).

TARRÒS, Ramon. *La problemàtica educativa al segle XIX i organització dels col·legis escolapis de Catalunya (1838-1904)*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona, Facultat de Pedagogia (Barcelona, setembre 1990).

TERRI, «La llumanera de Nova York», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 33 (Mataró, gener 1989).

THOS i CODINA, Terenci. *Biografia de D. Pelegrín Ferrer*, F. Horta (Mataró 1891).

– *Necrologia del eminent orador sagrado D. Hermenegildo Coll de Valldemía. Pbro., predicador de S.M., y director del colegio de su nombre en la ciudad de Mataró*. Imprenta Barcelonesa (Barcelona 1877).

VILÁ PALÁ, Claudio. *Calasanz Casanovas. Educador y general de una orden docente*. Calatrava (Salamanca 1970).

– *Escuelas Pías de Mataró: su historial pedagógico* (Salamanca 1972).

PUBLICACIONS PERIÒDIQUES

Boletín del Colegio de Valldemía, núm. 3 (31 de juliol de 1869), núm. 20 (31 de maig de 1876), núm. 29 (desembre de 1882) i núm. 31 (31 de juliol de 1877).

Crónica Mataronesa, núms. 17 i 23 (22 d'agost i 7 d'octubre de 1866), núm. 33 (15 d'agost de 1868) i núm. 34 (1 de setembre de 1867).

Diario de Barcelona, 20 de desembre de 1874.

Revista Mataronesa, núm. 19 (11 de maig de 1856).

El Mataronés, núm. 35 (2 de setembre de 1877), núm. 4 (21 de juny de 1883) i núm. 19 (9 de maig de 1886).

El Semanario de Mataró, núm. 12 (12 d'agost de 1883), núm. 42 (6 d'octubre de 1888) i núm. 26 (20 de juny de 1891).

Revista Mataronesa, núms. 6 i 9 (17 de febrer i 2 de març de 1856).

DOCUMENTS DIVERSOS

Arxiu Municipal de Mataró (AMM). Acords municipals dels anys 1846, 1855 al 1859, 1869 al 1871 i 1877.

Arxiu Municipal de Mataró (AMM). Arxiu Històric (AH). Lligall AH-223-1.

Arxiu Municipal de Mataró (AMM). N-Boyer. Acta notarial de Jacint Boyer Llauder de 23 de desembre de 1854.

Arxiu General Històric de la Universitat de Barcelona (AGHUB). Lligalls 19/3/1/7, 19/8/6/1, 20/5/4/9, 22/4/4/11 i 22/2/5/11.

Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró (MASMM). Arxiu d'imatges. Àlbum Valldemia (1860-1863).